

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานราก
และประชากรรัฐในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

THE PARTICIPATION OF THE ELDERLY IN DRIVEN ECONOMIC
FOUNDATIONS AND CIVIL STATE POLICIES IN MAETHA DISTRICT,
LAMPANG PROVINCE

ธนกร สิริสุคันธา *

Thanakorn Sirisugandha

รักษ์ศรี เกียรติบุตร **

Raksi Kiattibutra

สุพัตรา วรรณสืบเชื้อ ***

Supattra Wannasubchae

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชากรรัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ประชากรคือผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่ทะ จำนวน 10,399 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่ศึกษา ประกอบด้วยจำนวนความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบสังเกตและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชากรรัฐ จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระและหาความถี่ประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มีภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลนาครี มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท มีอาชีพหลักคือเกษตรกร ส่วนใหญ่อาศัยในชุมชน 36 ปีขึ้นไป โครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชากรรัฐที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่คือโครงการด้านงานเกษตรโดยระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$) จำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่การมีส่วนร่วมใน

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตร ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยพะเยา

** อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตร ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยพะเยา

*** อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตร ปร.ม. (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยพะเยา

ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.90$) การมีส่วนร่วมด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.84$) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.80$) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 2.80$) และการมีส่วนร่วมด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิดชอบในโครงการ ($\bar{X} = 2.73$)

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วยพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่และการเข้าร่วมกิจกรรม 2) ปัจจัยด้านชุมชน คือกระบวนการ ที่เปิดโอกาสในการให้ข้อมูลย้อนกลับ การให้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านรู้และพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน และ 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย ประกอบด้วย การยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน การปรับบทบาทการปฏิบัติงาน ระเบียบและข้อบังคับที่ยืดหยุ่น รวมทั้งการหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ โดยจัดกิจกรรมหรือดำเนินโครงการครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ ด้านวัตถุ ด้านสังคมและด้านการเมืองที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ผู้สูงอายุ, นโยบายเศรษฐกิจฐานราก, ประชารัฐ

ABSTRACT

This research had the objectives to study participation and factors affecting the participation of the elderly in driving foundation economy and civil state policies in Maetha district, Lampang province. The population living in Maetha district 10,399 persons using as sample 370 persons. The research tools consisted of a questionnaire, an observation form, an interview form and focus group recording form, using the descriptive statistics to describe the characteristics of the data consisted of frequency, percentage, means and standard deviation. For the data from the interview form, the observation form and the focus group recording form concerning participation and factors affecting participation of the elderly in driving foundation economy and civil state policies were analyzed for contents matters and descriptive frequencies.

The research findings revealed most of the elderly were female ages between 60-64 years; the marital status was married; the educational level was primary school education; domiciled in Nakroa sub-district; average monthly income was lower than 10,000 Baht; the main occupation was agriculture and most had lived in the community more than 36 years. The foundation economy and civil state policies projects they had participation in the operations were agricultural projects with the overall picture of the participation at the medium level ($\bar{X} = 2.81$). When considered partly, ranking from high to low means, it was found that participation in receiving benefits ($\bar{X} = 2.90$), participation in thoughts and creative thinking ($\bar{X} = 2.84$), participation in decision making ($\bar{X} = 2.80$), participation in working operations ($\bar{X} = 2.80$) and participation in following-up, evaluation and responsibility ($\bar{X} = 2.73$).

Factors affecting participation of the elderly in driving foundation economy and civil state policies in Maetha district, Lampang province were 1) personnel factor consisted of behaviors of the

officials and participation in the activities 2) community factors such as the process of opening the opportunity for feedback, providing facts and opinions for decisions ,making starting from what the villagers know and developing from what were available in the community and 3) factor of government agencies and organization driving the policies consisted of accepting and listening to the people, working in stages, adjusting the roles in work operations, flexible rules and regulations including finding other supporting factors by organizing activities or doing projects covering the mental, material, social and political parts in accord with the livelihood of the elderly.

Keywords: Participation, Elderly, Economic Foundations, Civil State Policies

บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐถือเป็น 1 ใน 12 นโยบายสานพลังประชารัฐที่รัฐบาลมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขและมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน¹ ซึ่งเศรษฐกิจฐานราก คือระบบเศรษฐกิจของชุมชน ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ² ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น อาทิ ชุมชนจัดการภัยพิบัติการจัดทำแผนชุมชนที่ครอบคลุมทุกพื้นที่และบูรณาการเป็นแผนตำบลเพื่อเชื่อมโยงกับแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัดและการรวมกันเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนและอาชีพ³

แม้ว่าผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศทำให้สังคมมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วย สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลง เกิดช่องว่างด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกอื่นในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นผู้สูงอายุซึ่งเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมค่อนข้างสูง จากการเคยเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอาชีพ มีรายได้ ได้พบปะผู้คน มีอำนาจในการตัดสินใจภายในครอบครัว แต่เมื่อถึงวัยสูงอายุ บทบาทดังกล่าวได้ลดลงหรือหมดสิ้นไป⁴ ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะทำงานไม่ได้มากเหมือนคนหนุ่มสาว แต่ครอบครัวและชุมชนไม่ควรลืมนึกถึงข้อดีของผู้สูงอายุ ในแง่ที่ว่าท่านเป็นบุคคลที่ได้ผ่านโลกผ่าน

¹สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”, (สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชนและสำนักสื่อสารการพัฒนา, 2559). หน้า 4-5.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

³สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564), (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี. 2560), หน้า 11.

⁴ทิพวรรณ สุธานนท์, การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2556), หน้า 1.

ชีวิตมามาก ประสบการณ์ของท่านจึงมีค่ามากสำหรับชุมชน ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุโดยทั่วไปก็มีความยินดีและเต็มใจให้คำปรึกษาต่างๆ แก่ผู้ที่อ่อนวัยกว่า⁵

ผู้สูงอายุในอดีตจะมีบทบาททั้งในครอบครัวและต่อสังคมภายนอกค่อนข้างสูง นับเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อสังคม อันเนื่องมาจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มากมายในชีวิตและมีความรู้ความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นการณ์ไกล สามารถคาดการณ์ได้ใกล้เคียงความจริง ตลอดจนมีความสุข รอบคอบและมีการตัดสินใจที่ดี⁶

อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ปัจจุบันมีประชากรที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน รวม 29,296 คน เป็นเพศชาย 14,578 คน และเพศหญิง 14,718 คน โดยมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 10,399 คน คิดเป็นร้อยละ 35.50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด⁷ ดังนั้นอำเภอแม่ทะ จึงเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เพราะมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในอัตรามากกว่าร้อยละ 20⁸ อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่สำคัญคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยจะดำเนินการและจัดกิจกรรมเอง อีกทั้งไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่างๆ ให้ได้รับทราบ⁹ การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความตระหนักในคุณค่าและการเคารพต่อผู้สูงอายุ โดยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ จะสร้างความรู้สึที่ดีต่อกันในทุกช่วงวัยตามวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม¹⁰ เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ด้วยความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของชุมชน ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของตนเองและเคยอยู่อาศัยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ผู้สูงอายุจึงใช้เวลาส่วนหนึ่งในการทำงานเพื่อชุมชน

ที่ผ่านมานโยบายภาครัฐในสังคมไทยได้ขับเคลื่อนไปได้อย่างช้าๆ เนื่องจากประชาชนเข้าไม่ถึงกระบวนการ ขาดความสมดุลและการประเมินผลกระทบ ส่วนใหญ่เป็นนโยบายที่กำหนดมาจากรัฐบาลหรือภาคการเมือง ซึ่งมีก่อกองมาจากปัญหาในภาพรวมที่อาจไม่ใช่ปัญหาและไม่เหมาะสมกับบริบทของบางพื้นที่ จึงไม่นำไปสู่การปฏิบัติ¹¹ การขับเคลื่อนนโยบายจึงไม่ต่อเนื่อง หากมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ จะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้านการมี

⁵ ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงอายุ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545). หน้า 605.

⁶ ฉวีวรรณ แก้วพรหม, ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคม ที่รับรู้กับสุขภาพจิต ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 1-2.

⁷ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ระบบสถิติทางการทะเบียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560, จากเว็บไซต์ <http://stat.dopa.go.th/stat/>.

⁸ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย, บทความวิชาการ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 16, สำนักวิชาการ, 2556. หน้า 2.

⁹ กฤตศิลป์ อินทชัย, บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551), หน้า 56.

¹⁰ ศุภนันท์ ร่มประเสริฐ, วัยสูงอายุกับความพร้อมในการรับมือของรัฐบาลไทย, วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 10, 2557, หน้า 23.

¹¹ รัชนิ มิตกิตติ, การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: บทบาทที่ทำนายของพยาบาลชุมชน, วารสารสภาการพยาบาล, ปีที่ 31 ฉบับที่ 3 2559, หน้า 27.

ส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแต่ละช่วงวัย เห็นพฤติกรรมความเสียสละมุ่งมั่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐของผู้สูงอายุ รวมทั้งสร้างความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุยังคงเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีพลังความคิด มีภูมิปัญญาด้านการผลิตจากฐานทรัพยากรชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งประสบการณ์ต่างๆ หากผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ก็จะทำให้ชุมชนได้ประโยชน์จากผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุที่มีต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรองรับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ อีกทั้งยังส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จำนวน 10,399 คน¹² หากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จของ Krejcie & Morgan¹³ ซึ่งกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 0.95 ความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คนใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) สำหรับการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (questionnaire) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) สำหรับวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth Interview) ซึ่งได้แก่คณะกรรมการหรือผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการหรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรรมการหรือเลขานุการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อหาระดับการมีส่วนร่วม รวมทั้งหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) โดยแบ่งเป็น

¹²อ้างอิงแล้ว, ระบบสถิติทางการทะเบียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560, จากเว็บไซต์

<http://stat.dopa.go.th/stat/>.

¹³Robert V., Krejcie and Eayrle W., Morgan. Determining Sampling Size for Research Activities, *Journal of Education and Psychological Measurement*, 1970. pp. 608-609.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 ใช้คำถามแบบปิด ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวมทั้งสิ้น 20 ได้แก่ 1) ด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ 2) ด้านการตัดสินใจ 3) ด้านการปฏิบัติงาน 4) ด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิดชอบในโครงการและ 5) ด้านการรับผลประโยชน์

ตอนที่ 3 ใช้คำถามแบบเปิด เป็นข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ ของผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2560–30 เมษายน พ.ศ. 2561

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อแสดงถึงลักษณะของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการจดบันทึกนำมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ แล้วสรุปอุปนัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มีภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลนาคร้ว มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท มีอาชีพหลักคือเกษตรกร โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 36 ปีขึ้นไป และโครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่คือด้านงานเกษตร

ระดับการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

ด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) โดยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและนำเสนอปัญหาในการพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 2.85$) รองลงมาคือ มีส่วนในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการวางแผนพัฒนา ($\bar{X} = 2.84$) มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.83$) และระดับการมีส่วนร่วมด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ ลำดับสุดท้ายคือ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือขับเคลื่อนการดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มงานเกษตร การแปรรูปและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 2.82$)

ด้านการตัดสินใจ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$) โดยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากรแหล่งต่างๆ ของชุมชน ที่จะใช้ในกิจกรรมโครงการ ($\bar{X} = 2.83$) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนของการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.82$) มีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการที่ชุมชนจะดำเนินการ ($\bar{X} = 2.79$) และระดับการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ลำดับสุดท้ายคือ มีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ในการตัดสินใจต่างๆ ในกลุ่มงานเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 2.74$)

ด้านการปฏิบัติงาน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$) โดยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของกลุ่มงานเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มต่างๆ ($\bar{X} = 2.87$) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมออกแรงในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ($\bar{X} = 2.84$) และมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรเงินทองเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการ ($\bar{X} = 2.74$) ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงานที่น้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 2.73$) ตามลำดับ

ด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิชอบในโครงการ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิชอบในโครงการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) โดยส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การดำเนินงานของโครงการ ($\bar{X} = 2.74$) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการติดตามดูผลงานและสภาพปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.73$) รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลด้านข้อมูลสถิติต่างๆ เช่นจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ความพึงพอใจในการดำเนินงาน เป็นต้น ($\bar{X} = 2.72$) ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิชอบในโครงการคือ มีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มงานเกษตร การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 2.71$)

ด้านการรับผลประโยชน์

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$) ซึ่งมากกว่าด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.84$) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.80$) ด้านการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 2.80$) และด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิชอบในโครงการ ($\bar{X} = 2.73$) ตามลำดับโดยด้านการรับผลประโยชน์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อผลการดำเนินงานกลุ่มงานเกษตร การแปรรูปและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ($\bar{X} = 2.96$) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุและชุมชนได้รับประโยชน์จากการได้ร่วมกันทำงาน ($\bar{X} = 2.95$) ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากการร่วมกิจกรรมกลุ่มงานเกษตร การแปรรูปและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{X} = 2.90$) ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ด้านการรับผลประโยชน์ คือ การได้รับผลประโยชน์จากรายได้หรือส่วนแบ่งที่เกิดจากการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.79$)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

“เศรษฐกิจฐานราก” เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก¹⁴ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างรายได้ให้ชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็งและมีความสุขอย่างยั่งยืน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง โดยมุ่งสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนใน 3 กลุ่มงาน ได้แก่ 1) การเกษตร 2) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชน¹⁵

อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เหมาะสมตามกาลเทศะ และบางส่วนมีความพยายามที่จะใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การดำรงชีวิตของคนในอำเภอแม่ทะ ล้วนมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับระบบนิเวศอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ซึ่งนอกจากจะมีการปลูกข้าวแล้วในชุมชนยังมีพืชผักต่างๆ อย่างหลากหลายสามารถเก็บนำมาบริโภคหรืออุปโภครวมทั้งนำไปขายหรือเป็นวัตถุดิบในการผลิตเพื่อเป็นรายได้แก่คนในชุมชน เช่น หน่อไม้ เห็ด ยอดผัก ไข่ต้มแดง น้ำผึ้งและอื่นๆ เพื่อเป็นอาหารรับประทาน ส่วนการใช้ประโยชน์จากที่ดินด้านการเกษตรจะหมุนเวียนเพาะปลูกพืชตามฤดูกาล โดยพื้นที่อำเภอแม่ทะมีพื้นที่เชื่อมโยงกับอำเภอต่างๆ ในจังหวัดลำปาง และจังหวัดใกล้เคียง

การดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งตามนโยบายรัฐบาลที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมหลายประการ เช่น ช่องว่างรายได้ โอกาสทางการศึกษา การมีงานทำและความมั่นคงในอาชีพ โดยที่ปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกสังคมกลุ่มใหญ่ที่สุดคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชนบท ที่มีรายได้น้อย ขาดการออมและแนวโน้มมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง คณะทำงานโครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ จึงได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานไว้เป็นแนวทาง ในการดำเนินงานซึ่งการขับเคลื่อนงานของคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐนั้น กระทรวงมหาดไทยได้รับมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบการดำเนินงาน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหน้าทีมภาครัฐ มีเป้าหมายที่วางไว้คือ “สร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อประชาชนมีความสุข”¹⁶

จากการสนทนากลุ่มส่วนใหญ่มองว่าในภาพรวมแล้วชุมชนอำเภอแม่ทะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในกลุ่มงานการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และยังพบว่าในเขตอำเภอแม่ทะมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จัดทำโครงการ “ประชารัฐ” ขึ้นมาเป็น

¹⁴ อังอิงแล้ว, คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”, สำนักสนับสนุนชบวนองค์กรชุมชนและสำนักสื่อสารการพัฒนา, 2559, หน้า 19.

¹⁵ คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ, *สานพลังประชารัฐ*. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559), หน้า 20.

¹⁶ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, *แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ*. กระทรวงมหาดไทย, 2560, หน้า 8-9.

จำนวนมาก แต่จะไม่ทราบว่าการโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นเป็นการขับเคลื่อนที่มาจากคณะทำงานชุดใดตามมติของ คณะรัฐมนตรีที่แต่งตั้งคณะกรรมการภาครัฐและภาคเอกชน 12 คณะ แบ่งออกเป็นกลุ่ม Value Driver 7 คณะ และกลุ่ม Enable Driven 5 คณะ ในการขับเคลื่อนสานพลังประชารัฐของรัฐบาล¹⁷

การดำเนินโครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ด้าน การเกษตร จะมีการดำเนินงานอย่างหลากหลาย เช่น โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อเพื่อการพัฒนาเกษตร อย่างยั่งยืน โครงการปุยอินทรีย์ ปุยหมักชีวภาพจากเศษวัชพืช โครงการผลิตอาหารสัตว์ โครงการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาในบ่อ โครงการเลี้ยงกุ้ง โครงการปลูกข้าวนาปี โครงการส่งเสริมการปลูกผักด้วยระบบอินทรีย์ โครงการผลิตภัณฑ์ปลอดภัย รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้มีทั้งการฝึกอบรม การให้ ความรู้ การฝึกปฏิบัติ และการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่างๆ ที่ดูแลรับผิดชอบ เพื่อให้เกิด มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี รวมถึงเพื่อสร้างชื่อเสียงของเกษตรกรในการผลิตและเอาใจใส่ ผลิตภัณฑ์ของตนเองให้ดีขึ้นในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการแปรรูป ทั้งจากการเกษตร การปศุสัตว์และการประมง เช่นโครงการดอกไม้ประดิษฐ์ โครงการจัดตั้งโรงสีข้าวหมู่บ้าน โครงการผลิตงานฝีมือทักษะภูมิปัญญาชุมชนเป็นข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องแต่งกาย ของฝากของที่ระลึกต่างๆ เป็นต้น และยังพบว่ามีการส่งเสริมการผลิต น้ำพริกให้แก่ชุมชน หมู่ 4 ตำบลนาคร้ว ซึ่งจากข้อมูลการสนทนากลุ่ม พบว่ายังมีจำนวนการดำเนินงาน โครงการด้านนี้ไม่มากนัก

ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่พบว่ามีโครงการที่สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตอำเภอ แม่ทะ แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการสร้างขัวแตะ (สะพานไม้ไผ่) หรือสะพานบุญ ที่บริเวณวัดพระธาตุสันดอน หมู่ 1 ตำบลวังเงิน แต่ตัวแทนจากตำบลวังเงิน ให้ข้อมูลว่าการก่อสร้างสะพานดังกล่าวเกิดจากแนวคิดของผู้นำ ชุมชนและชาวบ้านการก่อสร้างไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการ

อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานของโครงการนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ที่ขับเคลื่อนใน พื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางพบว่ามีบางกลุ่มที่ยอมรับความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินงานโดย ปรับเปลี่ยนการผลิตภาคการเกษตรมีการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการใหม่ๆ แต่ยังไม่สามารถทำได้ทุก หมู่บ้าน ทุกตำบล เพราะผู้สูงอายุบางกลุ่มมีพฤติกรรมที่ปิดกั้นการยอมรับสิ่งใหม่ อีกทั้งผู้นำชุมชนบางคนไม่ มีข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน ไม่ทราบว่าทรัพยากรชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงดำเนินงาน ในแบบที่ เคยทำมาในอดีต

ดังนั้นพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ในภาพรวมของการสนทนากลุ่มให้ข้อมูลตรงกันว่าโครงการ เศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการ ช่วยเหลือเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อย แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือแนวโน้มการอยู่อาศัยของครอบครัวใน อำเภอแม่ทะ จะเป็นครอบครัวเดี่ยวมาก ผู้สูงอายุบางคนถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านคนเดียว จึงเดินทางลำบากไม่ สามารถไปร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ได้ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วม

จากการสนทนากลุ่มถึงประเด็นเหตุผลหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการ ดำเนินงานโครงการทั้งการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้ และความเจริญแก่ชุมชน สามารถแยกประเด็นที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล 2) ปัจจัยด้าน

¹⁷ เรืองเตียวกัน, หน้า 3-5.

ชุมชน และ 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งในแต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ปัจจัยด้านบุคคล

โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้และความเจริญแก่ชุมชน คนในชุมชนคิดว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากผลประโยชน์ทั้งหมดของโครงการเพื่อชุมชนอยู่แล้ว รวมทั้งการเข้ามาทำงานต่างๆ นั้น ถือว่าเป็นจิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนรวม และเป็นการทำงานด้วยใจ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นเพราะความต้องการด้านสาธารณูปโภค ต้องการสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเอง รวมทั้งการสร้างสวัสดิการต่างๆ

ปัจจัยด้านชุมชน

ชุมชนจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน กล่าวคือ ชุมชนจะมีการคัดเลือกตัวแทนที่สามารถทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับคนในชุมชนเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมกับส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากภาพรวมของชาวบ้านมักจะไม่กล้าพูดหรือแสดงความคิดเห็น การให้ผู้แทนของชุมชนไปทำหน้าที่อย่างน้อยจะเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รับรู้รับทราบถึงการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และสามารถให้ข้อมูลที่เป็นสารสนเทศแก่ส่วนราชการที่ทำการโครงการขึ้นมา ซึ่งถือว่าชุมชนได้ให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมภาคประชาชนให้เกิดขึ้นในลักษณะของการร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหามากกว่าการคัดค้าน

ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย

หน่วยงานราชการหรือองค์กรที่ดำเนินโครงการต่างๆ หากเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่ถูกต้อง จะเป็นเหตุผลสำคัญประการแรกที่ทำให้ชาวบ้านตัดสินใจมาร่วมทำงานด้วย แต่หากชาวบ้านเห็นว่าหน่วยงานราชการหรือองค์กรนั้นๆ บริหารงานไม่โปร่งใส ขาดหลักธรรมาภิบาลหรือมีการเมืองท้องถิ่นแทรกแซง ไม่สนใจแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ยังทำงานแบบระบบราชการดั้งเดิม ก็อาจเป็นเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่พึงพอใจการทำงานและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้หน่วยงานราชการหรือองค์กร ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน และควรดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้น มีการทำประชาคมหรือประชาพิจารณ์ ทำงานจริงจัง จริงใจ โดยไม่มีประโยชน์แอบแฝง

ด้านเทคนิคหรือวิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน โดยสามารถจำแนกได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ 2) ด้านกระบวนการ และ 3) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมดังนี้

ด้านพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้ามาดำเนินโครงการ ควรมีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบโครงการ มีการแนะนำตนเองให้ชาวบ้านรู้จักเพื่อทำความรู้จักกัน โดยจะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมทั้งจะเรียนรู้และรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ด้วยการพูดคุยสอบถามจากประชาชนจำนวนมากอย่างหลากหลายแง่มุม โดยมุ่งให้ความสำคัญที่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การมุ่งปฏิบัติตามนโยบายโดยชุมชนหรือชาวบ้านไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาหรือไม่ได้ประโยชน์อย่างสูงสุด

ด้านกระบวนการในการดำเนินงานนั้น ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านรับทราบข้อมูลของโครงการ โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อที่หลากหลายให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น ไปปลิ้ว แผ่นพับ เสียงตามสาย หรือการจัดการประชุมและประชาพิจารณ์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการรับฟังความคิดเห็น เป็น

กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านรู้ และพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนว่าความต้องการและความคิดเห็นของชุมชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือก นำไปจัดตั้งคณะทำงาน หรือนำไปดำเนินงาน และจัดกิจกรรมในช่วงเวลาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่สามารถไปร่วมงานได้ กล่าวคือไม่กำหนดเวลาตามที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐสะดวกแต่เพียงฝ่ายเดียว

การที่ผู้สูงอายุได้มาร่วมโครงการ พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากที่สุดคือ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนในการร่วมกันทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งหากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้นั้น ควรยึดมั่นหลักการสำคัญๆ 5 ประการ คือ 1) การยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 2) มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน 3) การปรับบทบาทการปฏิบัติงาน 4) ระเบียบและข้อบังคับที่ยืดหยุ่น และ 5) การหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ โดยต้องยึดมั่นในหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือต้องรับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มากมายในชีวิตและมีความรู้ความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นการณ์ไกล สามารถคาดการณ์ได้ใกล้เคียงความจริง ตลอดจนมีความสุข รอบคอบและมีการตัดสินใจที่ดี รวมทั้งต้องมีความอดทนในการอธิบายประเด็นข้อสงสัยที่ผู้สูงอายุยังไม่เข้าใจ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมือนเดิมตามที่ผู้สูงอายุเคยเข้าใจมาก่อน

มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ศึกษาบริบทของชุมชนให้เข้าใจ มีการวิเคราะห์ชุมชนและกลุ่มคน โดยเฉพาะผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ต่างกันออกไป เพื่อเกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุยินดีที่จะปฏิบัติงานตามที่ได้มีส่วนร่วมแล้ว ยังทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอีกด้วย

การปรับบทบาทการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้ดำเนินงานหลัก มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมและให้คำแนะนำทางวิชาการ แบบค่อยเป็นค่อยไปตามความพร้อมของแต่ละชุมชน รวมทั้งสร้างกลุ่มแกนนำในบทบาทของอาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะมีความใกล้ชิดกันและอยู่ในวัยใกล้เคียงกันมากกว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ จะทำให้ชุมชนและผู้สูงอายุมีความสามารถในการปฏิบัติงานและดำเนินงานโครงการอื่นๆ ในอนาคตได้

ระเบียบและข้อบังคับที่ยืดหยุ่น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องมีการปรับระบบการบริหารงานบางส่วน รวมทั้งระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการดำเนินโครงการของผู้สูงอายุเช่น การขอใช้ห้องประชุมในวันหยุด การปฏิบัติงานที่ไม่มีขั้นตอนเกินความจำเป็น การอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความของประชาชน รวมทั้งการมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐคนอื่นเป็นผู้รับผิดชอบร่วมในกรณีที่เจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งย้ายงานหรือไปรับตำแหน่งใหม่ที่ดีอื่น เป็นต้น

การหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ จำเป็นจะต้องแสวงหาปัจจัยในการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งในด้าน

ทรัพยากร ข้อมูลข่าวสารและ งบประมาณ เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เกิดการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนอื่น ซึ่งเหล่านี้จะทำให้การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางสามารถนำเสนอเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1: กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการด้านงานเกษตร โดยระดับการมีส่วนร่วมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ 2) การมีส่วนร่วมด้านความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ 3) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงาน และ 5) การมีส่วนร่วมด้านการติดตาม ประเมินผลและการรับผิดชอบในโครงการ ตามลำดับ

2. ผลศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชา
รัฐ สามารถแยกประเด็นที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล 2) ปัจจัยด้าน
ชุมชน และ 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย

ด้านเทคนิคหรือวิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน โดยสามารถจำแนก
ได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ 2) ด้านกระบวนการ และ 3) ด้านการเข้าร่วม
กิจกรรม

การที่ชาวบ้านได้มาร่วมโครงการ พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากที่สุดคือ เกิดความสัมพันธ์ที่ดี
ของคนในชุมชนในการร่วมกันทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งหากหน่วยงาน
ราชการหรือองค์กรต่างๆ ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้นั้น ควรยึดมั่นหลักการสำคัญๆ 5 ประการ
คือ 1) การยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 2) มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน 3) การปรับบทบาท
การปฏิบัติงาน 4) ระเบียบและข้อบังคับที่ยืดหยุ่น และ 5) การหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ

การอภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ผู้สูงอายุในอำเภอแม่ทะ มีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ
ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวบ้านขาดนิสัยการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังและถาวร มี
แต่การร่วมกันทำงานเป็นครั้งคราว มีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชน สังคมและร่วม
พัฒนาท้องถิ่นได้น้อยอาจเป็นเพราะมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง¹⁸ และยังพบว่าการมี
ส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมชุมชนลดลง เนื่องจากผู้สูงอายุมีปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจ บางส่วน
สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง จนเป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้¹⁹

ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในอำเภอแม่ทะ ที่อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นโดยจะดำเนินการและจัด
กิจกรรมเอง อีกทั้งไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่างๆ ให้ได้รับทราบ ประกอบกับผู้สูงอายุ
บางส่วนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาท้องถิ่นโดยปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของ
ผู้สูงอายุต่อการพัฒนาท้องถิ่นคือ ปัจจัยเรื่องการไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม สุขภาพของผู้สูงอายุ การไม่
มีประสบการณ์ร่วมกับท้องถิ่น ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนและโอกาสที่จะร่วมทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมี
น้อย²⁰ โดยสัมพันธ์กับคุณลักษณะของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักขาดความมั่นใจในตัวเอง มีอารมณ์กังวลง่ายและ

¹⁸ สมโภชน์ อเนกสุข และกชกร สังขชาติ, รูปแบบการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยอายุเกิน 100 ปี จังหวัดชลบุรี, 2548.

¹⁹ นพพรณพร อุทโย, บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2552

²⁰ อ้างอิงแล้ว. บทบาทของผู้สูงอายุตำบลฟ้าอำมต่อการพัฒนาท้องถิ่น, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

กลัวในสิ่งที่ไม่เคยกลัวมาก่อนโดยบางคนชอบแยกตัว คิดว่าตัวเองไร้ค่าและอาจเป็นภาระให้กับลูกหลาน²¹ และกระแสการพัฒนาแบบทันสมัยครอบงำชนชั้นนำ การสร้างแบบและคุณค่าแห่งการนิยมวัตถุ โฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนระดับล่างหลงใหลในการบริโภคทางวัตถุจนมองเห็นแนวทางการพัฒนาทางวัตถุเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพียงแนวทางเดียวเท่านั้น มองไม่เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม²² เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ในพื้นที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ คือ 1) ปัจจัยด้านบุคคล 2) ปัจจัยด้านชุมชน และ 3) ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย

ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ และการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตสำนึก มีอุดมการณ์และความอดทนจึงจะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้²³ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย เป็นการกระตุ้นให้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐในพื้นที่อำเภอแม่ทะ

ปัจจัยด้านชุมชนได้แก่กระบวนการ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้นก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ เนื่องจากความคิดเห็นจะถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่การถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกันโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกันและประเมินผลร่วมกัน²⁴ และยังสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล กล่าวคือ ควรใช้หลักวิชาการในการกำหนดเป้าหมายอย่างมีเหตุผล อย่างเป็นขั้นตอน ไม่ก้าวกระโดดจนทำให้เกิดความท้อแท้ ชุมชนต้องร่วมกันพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องในการทำงานและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานอย่างรอบคอบ โดยมีการสื่อสารข้อมูลภายในชุมชนอย่างทั่วถึง มีเทคโนโลยีในการสื่อสารที่เหมาะสมและชุมชนควรมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คนในชุมชนรู้ว่าจะต้องทำงานอะไร ด้วยเหตุผลใด ซึ่งเป็นการทำให้ชุมชนเข้าใจกระบวนการและสร้างการมีส่วนร่วม²⁵

²¹ บัณฑิตพรพิบูลย์, โลกยามชราและการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข, (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, 2528), หน้า 10-11.

²² สฤณี มินทะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย: แนวคิดปัญหาอุปสรรค แนวทางในอนาคต, (เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536), หน้า 169-171.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169-171.

²⁴ อคินรพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯการพิมพ์, 2527), หน้า 100.

²⁵ วิรัช วิรัชนิการวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 9.

ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการและองค์กรที่ขับเคลื่อนนโยบาย ประกอบไปด้วย การยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน การปรับบทบาทการปฏิบัติงาน ระเบียบและข้อบังคับที่ยืดหยุ่น และการหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ซึ่งหน่วยงานราชการองค์กรต่างๆเป็นผู้ริเริ่มโครงการตามนโยบายของรัฐบาล ต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ²⁶ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม²⁷ ซึ่งการมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม ต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญ²⁸ โดยระบบราชการไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการกระทำสิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทาย ยึดติดในตัวผู้นำ อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ไม่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้ดำเนินงานหลัก มาเป็นผู้ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมและให้คำแนะนำทางวิชาการ แบบค่อยเป็นค่อยไปตามความพร้อมของแต่ละชุมชน และควรมีการจัดหาปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ มาช่วยเหลือ²⁹ ควรมีการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นองค์กรด้านพัฒนาของรัฐ องค์กรเอกชน นักวิชาการหรือนักพัฒนา ในรูปของการช่วยเหลือทางการเงิน การเมืองความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ³⁰ และรัฐควรปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิธีคิดที่มีต่อหญิงสูงอายุ รวมถึงชายสูงอายุในมุมมองใหม่ ที่ไม่มองอย่างเหมารวมว่าทุกคนเหมือนกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี เสริมพลังและศักยภาพของผู้สูงอายุให้ทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้³¹

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและร่วมรับผิดชอบโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้ง การคัดค้านหรือการฟ้องร้องที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

²⁶ อ่างอิงแล้ว, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 1527), หน้า 100.

²⁷ ปัทมา สุภก่าบั้ง และคณะ, รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, 2554), หน้า 18.

²⁸ อรรถชัย กักผล, คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: จริยสนิทางค์การพิมพ์, 2552), หน้า 18.

²⁹ อ่างอิงแล้ว, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย: แนวคิดปัญหา อุปสรรคแนวทางในอนาคต, (เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536)

³⁰ สุวรรณ งามทอง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดตรัง, (กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536)

³¹ กรุณา ไชยใส, ศักยภาพและพลังในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุหญิง, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาสตรีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากในอำเภอแม่ทะ มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว อีกทั้งผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีพลังความคิด มีภูมิปัญญาด้านการผลิตจากฐานทรัพยากรชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้ หากผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ก็จะทำให้ชุมชนได้ประโยชน์จากผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การดำเนินโครงการด้านเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ไม่ควรมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ควรจัดกิจกรรมหรือดำเนินโครงการครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านจิตใจ ด้านวัตถุ ด้านสังคม การเมือง การปกครองและการบริหารจัดการ จะสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของชุมชน เพื่อให้ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐอย่างเหมาะสม กับบริบทของชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องเลียนแบบหรือทำตามชุมชนอื่นๆ ที่อยู่รอบข้างเพราะมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษานี้ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐซึ่งเป็น 1 ใน 12 ประเด็นของนโยบายสานพลังประชารัฐของรัฐบาล ที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติ เมื่อวันที่ 125 ธันวาคม พ.ศ. 2558 แต่งตั้งคณะกรรมการภาครัฐและภาคเอกชน 12 คณะ จึงควรทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมดและให้ครบทั้ง 12 คณะ เพื่อทราบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. ระบบสถิติทางทะเบียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560, จากเว็บไซต์ <http://stat.dopa.go.th/stat/>.
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. กระทรวงมหาดไทย, 2560.
- กรุณา ใจใส. ศักยภาพและพลังในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุหญิง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- กฤตศิลป์ อินทชัย. บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. สานพลังประชารัฐ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- ฉวีวรรณ แก้วพรม. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมที่รับรู้กับสุขภาพจิต ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ทิพวรรณ สุธานนท์. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

นพพรณพร อุทโร. บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2552.

บริบูรณ์ พรพิบูลย์. โลกยามเช้าและการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข. เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์. 2528.

ปัทมา สุปาก้าง และคณะ. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, 2554.

รัชนิ มิตกิตติ. การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: บทบาทที่ทำนายของพยาบาลชุมชน. วารสารสภาการพยาบาล. ปีที่ 31 ฉบับที่ 3. 2559.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงอายุ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ศุภนันท์ ร่มประเสริฐ. วัยสูงอายุกับความพร้อมในการรับมือของรัฐบาลไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 10. 2557.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. สำนักสนับสนุน ขบวนการองค์กรชุมชนและสำนักสื่อสารการพัฒนา, 2559.

สมโภชน์ อเนกสุข และกชกร สังขชาติ. รูปแบบการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยอายุเกิน 100 ปี จังหวัดชลบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1. 2548.

สฤณี มินทะระ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย: แนวคิดปัญหา อุปสรรค แนวทางในอนาคต. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2536.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. บทความวิชาการ ปีที่ 3 ฉบับที่ 16. สำนักวิชาการ, 2556.

สุวรรณี คงทอง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่อำเภอปลวกแดง จังหวัดตรัง. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2536.

อัครินทร์พัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527.

อรรถัย กักผล. คู่คิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, 2552.

Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan. Determining Sampling Size for Research Activities. **Journal of Education and Psychological Measurement**, 1970.